

*Н. В. Лагодієнко,
к. е. н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0003-3528-0519*

*В. В. Хоренженко,
магістрант кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0002-4084-8618*

*Ю. В. Татаренкова,
магістрант кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0003-4648-3178*

DOI: 10.32702/2306-6806.2020.11.80

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ

*N. Lagodienko,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of accounting and taxation,
Mykolaiv national agrarian university*

*V. Khorenzhenko,
Master student of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Mykolaiv national agrarian university*

*Y. Tatarenkova,
Master student of the Department of accounting and taxation,
Mykolaiv national agrarian university*

EFFICIENCY OF STATE PLANNING OF TAX REVENUES

У статті розглянуто ефективність державного планування податкових надходжень. Проаналізовано планові та фактичні обсяги податкових надходжень за період 2017—2019 рр. Встановлено основні причини невиконання планових обсягів надходжень податкових платежів. Зазначено, що при прогнозі податкових надходжень органи управління орієнтуються на максимально високий їх рівень через постійно зростаючі потреби держави. Виявлено фактори, що впливають на динаміку сплати податків. Проаналізовано вплив кризи, яка на сьогодні присутня у всіх сферах ринку, на надходження податкових платежів у 2020 році. З'ясовано, що мали вплив на недоотримання податкових платежів заходи, які впроваджувались в країні з метою запобігання розповсюдження захворювання. Встановлено, що бюджетні надходження забезпечуються за рахунок податків з організацій, тоді як у більшості розвинених країн навпаки — за рахунок податків з фізичних осіб та прямих податкових платежів. Обґрунтовано необхідність грамотного податкового прогнозування, із врахуванням всіх факторів впливу.

The article considers the effectiveness of state planning of tax revenues. The planned and actual volumes of tax revenues for the period 2017—2019 are analyzed. The main reasons for non-fulfillment of the planned volumes of tax payments are established. It is noted that when forecasting tax revenues, governments focus on their highest level due to the ever-growing needs of the state. Factors influencing the dynamics of tax payment are identified. The impact of the crisis, which is currently present in all areas of the market, on the receipt of tax payments in 2020 is analyzed. Measures taken in the country to prevent the spread of the disease were found to have had an impact on tax evasion. It is established that budget revenues are provided by taxes from organizations, while in most developed countries, on the contrary — by taxes on individuals and direct tax payments. The necessity of competent tax forecasting is substantiated, taking into account all factors of influence.

The purpose of the article is to summarize the key elements of the effectiveness of state tax planning and analysis of tax revenues of previous periods.

Appointment. In modern conditions, the economic system of Ukraine and the world is in a difficult position. Since the state has an indirect influence on socio-economic processes, an important place is occupied by tax planning, because it is the taxpayers who are the main source of replenishment of the state budget.

Results. Today in Ukraine the achievement of effective tax planning is possible, on the one hand, by optimizing the level and structure of the tax burden, the composition and structure of the tax system and taxation for the current budget year and prospects, maintaining a high level of tax collection and tax control, and on the other side, taking into account the law of the growing financial needs of the state. It is important to take into account the structure of sources of tax revenue.

Conclusions. tax planning is a complex process of developing the tax policy of the state, based on forecasting and the influence of many factors. The effectiveness of tax planning and the dynamics of tax payments to the budget are influenced by the quantitative and qualitative composition of taxpayers, socio-economic development of the region, changes in the legal framework and others. During the study period, the planned amount of tax revenues was not met. The main reasons are the deviation of some macro indicators from the forecast, reduction of rent payments, VAT arrears, etc. Therefore, for effective tax planning it is necessary to find compromise solutions based on forecasts that take into account the demand of the population, socio-economic development of the region, strategic plans of the state.

*Ключові слова: податкове планування, податкові платежі, держаний бюджет, податкове прогнозування.
Key words: tax planning, tax payments, state budget, tax forecasting.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Держава має непрямий вплив на соціально-економічні процеси, важливе місце займає податкове планування, адже саме платники податків і зборів є основним джерелом поповнення державного бюджету. Від того, наскільки ефективно організоване податкове планування залежить не тільки розвиток економіки країни, а також соціальні, політичні та правові відносини у суспільстві.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження ефективності державного податкового планування знайшли своє відображення у низці наукових публікацій відомих вітчизняних дослідників, серед яких: П.К. Бечко [1], Н.М. Деєва [2], А.М. Поддєрьогін [3], М.П. Підлужний [4], А.Г. Поршнев [5] та багатьох інших вчених.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є узагальнення ключових елементів ефективності державного податкового планування та аналіз податкових надходжень минулих періодів. Досягнення поставленої мети уможливило постановку і вирішення таких завдань: обґрунтування причин невідповідності планових і фактичних обсягів податкових надходжень та аналіз факторів, які впливають на ефективність податкового планування в країні.

ної влади і платників податків щодо визначення економічно обґрунтованого розміру: надходження податків до відповідного бюджету та обсягів податків, що підлягають сплаті конкретним суб'єктом на заданий часовий період.

Планування податкових надходжень бюджету являє собою процес встановлення прогнозних і оцінки фактично виконаних готівкових зобов'язань суб'єктів готівкових правовідносин.

Державне податкове планування необхідне для встановлення науково обґрунтованої величини готівкових надходжень певного рівня бюджетної системи на заданий часовий період. Це дає органам державної влади визначити обсяг наявних у розпорядженні фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення державних витрат.

Розглянемо планові та фактичні показники податкових надходжень до державного бюджету України за 2017—2019 роки.

Проаналізувавши дані таблиці, можемо зробити висновки, що за останні три роки плановий обсяг податкових надходжень не був досягнутий в жодному з років. Це відбулося за рахунок невиконання планових обсягів надходжень з ПДВ та акцизного податку з вироблених в Україні товарів. Безумовно, на загальний обсяг податкових надходжень впливають не лише вищезазначені податкові платежі, проте в нашому дослідженні ми бра-

Таблиця 1. Планові і фактичні обсяги податкових надходжень до державного бюджету України, 2017—2019 рр., млн грн

Показники	2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	План	Факт	План	Факт	План	Факт
Всього податкових надходжень	630 095,7	519 185,3	760 016,4	623 298,2	840 597,2	732 905,2
Найбільшу питому вагу в загальній сумі надходжень до бюджету складають надходження з:						
ПДФО	77 177,7	75 033,4	91 123,6	91 741,8	106 155,2	109 954,0
ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування	81 606,2	63 450,4	84 300,0	79 130,9	94 600,0	88 929,8
Податку на прибуток	67 119,5	66 911,9	82 327,3	96 882,3	95 520,0	107 086,3
Акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	71 585,0	66 303,7	78 117,2	71 143,8	85 922,8	69 897,1

Джерело: побудовано авторами на основі матеріалів [6—10].

ли до уваги податки, які становлять найбільшу питому вагу в загальній сумі податкових надходжень до бюджету.

Вважаємо, що динаміка податкових надходжень залежить від ряду факторів:

- зміна кількісного і якісного складу платників податків;
- динаміка соціально-економічного розвитку регіону;
- зміна законодавчої бази;
- якість контрольної роботи та ін.

Розглянемо рівень виконання плану податкових надходжень за досліджуваний період у таблиці 2.

Проаналізувавши даний рисунок, бачимо, що рівень виконання плану податкових надходжень є на перший погляд високим, тобто 80% і вище. Проте в нашому випадку йде мова про невиконання плану податкових надходжень на сотні мільйонів гривень. Тому, можна зробити висновок, що план було виконано лише з податку на прибуток у 2018 та 2019 роках та з надходжень від сплати податку на доходи фізичних осіб у всіх роках. Однак, не варто забувати про суму наперед сплачених податків, наприклад, в грудні 2019 року сума наперед сплачених податків збільшилася на 9,4 млрд гривень, а у грудні 2018 року показник був 3,9 млрд грн, а це робить показник обсягу фактичних податкових надходжень ближче до планових.

На нашу думку, до основних причин недонадходження податкових платежів до бюджету, можна віднести наступні: відхилення окремих макро показників від прогнозних, перш за все середнього офіційного курсу гривні до долара; скорочення споживання енергоносіїв через аномально теплу зиму, що призвело до недонадходжень ПДВ та ін.

Варто зазначити, що при прогнозі податкових надходжень органи управління орієнтуються на максимально високий їх рівень, що пов'язано з постійно зростаючими потребами держави, викликаних як об'єктивними причинами (природний приріст населення, необхідність розвитку науково-технічного прогресу, підтримання на належному рівні безпеки і обороноздатності країни, підвищення життєвого рівня та ін.), так і суб'єктивними причинами (пов'язані із завищеними запитами органів влади і управління).

Залежно від періоду, цілей і завдань планування розрізняють оперативне (на місяць, квартал), поточне (на один фінансовий рік) і стратегічне (довгострокове) податкове планування. В основі поточного та стратегічного планування лежать прогнозні параметри податкового потенціалу. Під податковим потенціалом розуміється здатність бази оподаткування в межах будь-якої адміністративної одиниці приносити доходи у вигляді податкових надходжень (мається на увазі не фактична сума надходжень як таких, а саме здатність, мож-

Таблиця 2. Рівень виконання плану податкових надходжень 2018–2020 рр., %

Податок	2017 рік	2018 рік	2019 рік
ПДФО	97,22	100,68	103,58
ПДВ	77,75	93,87	94,01
Податок на прибуток	99,69	117,68	112,11
Акцизний податок	92,62	91,07	81,35
Всього	82,40	82,01	87,19

Джерело: розраховано та побудовано авторами на основі таблиці 1.

ливність). Якщо повернутися до ситуації, яка склалась на сьогодні, у зв'язку з пандемією, бачимо, що підприємництво як найвагомніше джерело поповнення державного бюджету зараз у нестійкому стані, і їх прибутки мають тенденцію до зменшення, і відповідно, податкові платежі не надійдуть до бюджету в запланованому обсязі. Отже, є необхідність вносити зміни до оперативних планів податкових надходжень, оскільки поточний план, в наявній ситуації, навряд чи вдасться виконати.

Розглянемо план податкових надходжень на 2020 рік, та фактичні показники обсягу податкових надходжень, станом на 01.08.2020 (табл. 3).

Станом на 1 серпня 2020 року план з податкових надходжень виконано на 58,9%. Проте ми спостерігаємо, що рівень виконання плану з надходжень від сплати податку на доходи фізичних осіб та податку на додану вартість становлять лише 5,7% та 15,5% відповідно. Такий низький рівень може бути викликаний в тому числі весняним карантинном, адже велика кількість підприємств зупинила свою роботу, працівники знаходились вдома на самоізоляції, і таким чином була недо вироблена продукція, з якої планувалось стягнення ПДВ. Аналогічно і з ПДФО, на жаль, не всі підприємства, організації мали можливість повністю виплачувати своїм працівникам заробітну плату в цей період, і працівники не отримували власних доходів і, відповідно, оподаткування не відбувалось.

Як відомо, в умовах кризи доходи скорочуються, а витрати збільшуються в зв'язку з необхідністю збільшення обсягів соціальних витрат. Щоб подолати наслідки фінансової кризи на державному рівні, необхідно активно знаходити нові методи проведення органами місцевого самоврядування відповідальної бюджетної та податкової політики, спрямованих на більш повне задоволення попиту населення і виконання поставлених планів.

На сьогодні в Україні досягнення ефективного податкового планування можливо, з одного боку, на основі оптимізації рівня і структури податкового тягара, складу і структури системи податків і оподаткування на поточний бюджетний рік і перспективу, підтримки високого рівня стягнення податків та ефективності подат-

Таблиця 3. Податкові надходження станом на 01.08.2020 р.

Показники	2020 рік		
	План	Факт (станом на 01.08.2020)	Рівень виконання плану
Всього податкових надходжень, млн грн	783 679,1	461 716,0	58,9%
Найбільшу питому вагу в загальній сумі надходжень до бюджету складають надходження з:			
ПДФО, млн грн	1 111 302,5	63 863,5	5,7%
ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування, млн грн	381 280,0	59 126,2	15,5%
Податку на прибуток, млн грн	98 206,4	55 038,1	56,0%
Акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції), млн грн	67 256,0	43 405,4	64,5%

Джерело: побудовано авторами на основі матеріалів [6].

кового контролю, а з іншого боку, з урахуванням закону зростаючих фінансових потреб держави. При цьому важливо враховувати і структуру джерел податкових надходжень. Так, нині в Україні основні бюджетні надходження забезпечуються за рахунок податків з організацій, а в їх складі за рахунок непрямих податків, тоді як у більшості розвинених країн навпаки — за рахунок податків з фізичних осіб та прямих податкових платежів. Об'єктивний граничний рівень оподаткування (для кожної країни він індивідуальний) обмежує можливість держави в збільшенні своїх доходів на основі збільшення податкового тягаря. У зв'язку з цим, найважливішою проблемою ефективного податкового планування є пошук компромісних рішень на основі прогнозів, що враховують обидві протидіючі закономірності в конкретних практичних діях державних органів законодавчої і виконавчої влади.

Отже, податкове прогнозування має відігравати і фактично відіграє активну роль у виробленні податкової та бюджетної політики держави. У його процесі Міністерство фінансів, зокрема, приймає рішення про необхідність внесення змін до податкового законодавства, а також скорочення витрат у тих випадках, коли можливості збалансування бюджету податковими методами на планований період вичерпані.

ВИСНОВКИ

На основі проведених досліджень визначили, що податкове планування — складний процес з розробки податкової політики держави, оснований на прогнозуванні та впливі багатьох факторів. На ефективність податкового планування і динаміку надходження податкових платежів до бюджету впливають кількісний і якісний склад платників податків, соціально-економічний розвиток регіону, зміни в законодавчій базі та ін. За досліджуваній період плановий обсяг податкових надходжень не було виконано. Основними причинами є відхилення окремих макро показників від прогнозних, зменшення рентних платежів, недонадходжень ПДВ та ін. Отже, для ефективного податкового планування необхідно знаходити компромісні рішення на основі прогнозів, що враховують попит населення, соціально-економічний розвиток регіону, стратегічні плани держави.

Література:

1. Бечко П.К., Барабаш Л.В., Лиса Н.В. Податкові пільги як інструмент реалізації концепції справедливості в оподаткуванні. *Modern Economics*. № 13. (2019) С.18—24. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue-13-2019/> (дата звернення 10.10.2020).
2. Деева Н.М. Оподаткування в Україні: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 544 с.
3. Поддєрогін А.М. Фінанси підприємств: підручник. К.: КНЕУ. 2006. 552 с.
4. Підлужний М. Довгостроковий контракт як засіб оптимізації податків. *Податкове планування*. 2010. № 4. С. 31—33.
5. Поршнев А.Г. Налоговый менеджмент: учебник. М.: ИНФРА-М, 2003. 566 с.
6. Надходження податків і зборів (обов'язкових платежів). Державна податкова служба України: веб-сайт URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nahodjennya-podatkov-i-zboriv--obovyaz/> (дата звернення 10.10.2020).
7. Про Державний бюджет України на 2017 рік: Закон України № 1801-VIII від 21.12.2016 (редакція від 02.12.2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19#Text> (дата звернення 10.10.2020).
8. Про Державний бюджет України на 2018 рік: Закон України № 2246-VIII від 07.12.2017 (редакція від 13.12.2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19#Text> (дата звернення 10.10.2020).
9. Про Державний бюджет України на 2019 рік: Закон України № 2629-VIII від 23.11.2018 (редакція від

13.12.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19/ed20191213#Text> (дата звернення 10.10.2020).

10. Про Державний бюджет України на 2020 рік: Закон України № 294-IX від 14.11.2019 (редакція від 04.10.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20/ed20201004#Text> (дата звернення 10.10.2020).

References:

1. Bechko, P. Barabash, L. and Lisa, N. (2019), "Tax benefits as a tool for implementing the concept of fairness in taxation", *Modern Economics*, vol. 13, pp. 18—24.
2. Deeva, N. (2009), *Opodatkuvannia v Ukraini* [Taxation in Ukraine], Center for Educational Literature, Kyiv, Ukraine.
3. Podderogin, A. (2006), *Finansi pidpriemstv* [Finance of enterprises], KNEU, Kyiv, Ukraine.
4. Pidluzhny, M. (2010), "Long-term contract as a means of tax optimization", *Tax planning*, vol. 4. pp. 31—33.
5. Porshnev, A. (2003), *Nalogovij management* [Tax management], Infra-M, Moscow, Russia.
6. State Tax Service of Ukraine official website (2020), available at: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nahodjennya-podatkov-i-zboriv--obovyaz/> (Accessed 10 October 2020).
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2016), Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2017", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19#Text> (Accessed 10 October 2020).
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2018", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19#Text> (Accessed 10 October 2020).
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2019", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19/ed20191213#Text> (Accessed 10 October 2020).
10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2019), Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2020", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20/ed20201004#Text> (Accessed 10 October 2020).

Стаття надійшла до редакції 23.10.2020 р.

www.economy.nauka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73